

ДІЯЛЬНІСТЬ ЗЕМСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ У НАПРЯМКУ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У НАДДНІПРЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ ПІД ЧАС РЕВОЛЮЦІЇ 1905-1907 РР.

Жуков С. М.

Українська інженерно-педагогічна академія, м. Харків

Події першої російської революції та кроки уряду у напрямку до демократизації державного устрою, запровадження парламентаризму та багатопартійності викликали в активній частини суспільства сподівання на подальші перетворення в усіх сферах життя. Партії, громадські організації зробили обговорення питання реформи освіти інструментом політичної боротьби. Земське самоврядування, як сила, що реально займалась справою розвитку початкової школи, мало власні проекти щодо її модернізації. Головною метою стало отримання державної підтримки у справі запровадження загальної початкової освіти, задля чого більшість земств склало і направило до уряду відповідні клопотання. Законопроект від 20 лютого 1907 р., розроблений міністерством народної освіти, відобразив прагнення наблизити країну до європейських стандартів. Не дивлячись на те, що він викликав палкі дискусії у Державній Думі і не набув статусу закону, втілення положень законопроекту в життя розпочалось невдовзі після його опублікування. Запровадження обов'язкового навчання крім простого збільшення кількості шкіл включало комплекс заходів: поступовий перехід від трьох- до чотирьох-п'ятирічного терміну навчання, розширення навчальних програм, цілеспрямовану підготовку педагогічних кадрів, підвищення соціального статусу народних учителів тощо.

Крім утвердження принципу обов'язковості початкової освіти земське самоврядування прагнуло до демократизації його змісту, що для українських губерній означало насамперед вирішення мовного питання. Важливу роль у справі «реабілітації» української мови, на використання якої у другій половині XIX ст. було накладено обмеження, відіграла «Записка об отмене стеснений малорусского печатного слова», складена Російською академією наук та постанови комісій Київського та Харківського університетів. Представники останнього у резолюції акцентували увагу на необхідності українізації початкової школи. У 1906 р. всі українські земства направили до уряду клопотання про дозвіл використання народної мови у навчальному процесі в початкових училищах. Наприкінці року уряд визнав можливість застосування «малоросійського наріччя» в якості допоміжного пояснювального засобу, однак перехід на українську мову не дозволявся, а українські підручники не були включені до списків дозволеної для народних шкіл літератури.

Таким чином, лібералізація суспільно-політичного життя, викликана подіями першої російської революції, сприяла демократизації народної школи. З 1907 р. розпочинається запровадження загальної початкової освіти у земських губерніях Російської імперії, в тому числі на Лівобережжі та Півдні України. Запровадження місцевого самоврядування у західних губерніях сприяло підключенню до цього процесу також Київщини й Волині. Важливою подією для українських губерній було допущення української мови до народної школи, але до вирішення національного питання в галузі освіти було ще далеко. Отже, процеси демократизації земської школи у період революції 1905-1907 рр., як і більшість перетворень в інших галузях, не були доведені до логічного завершення, що наклало свій відбиток на подальші трагічні події вітчизняної історії.